

УДК 633.521

Домінська О.Я., здобувач,

Львівський Національний Аграрний Університет

м. Дубляни

SWOT-АНАЛІЗ ГАЛУЗІ ЛЬОНАРСТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розглядається стратегія розвитку льонарської галузі на основі SWOT-аналізу Львівської області. Проводиться оцінка сучасного стану галузі льонарства у Львівській області, визначення на основі SWOT-аналізу її сильних та слабких сторін, можливостей та загроз подальшого розвитку та розробка за результатами досліджень стратегії розвитку льонарства у Львівській області.

The article discusses the strategy of development of flax industry on the basis of the SWOT-analysis Lviv region. Cases involving assessment of the current state of the field of flax in Lviv region definition based SWOT-analysis of its strengths, weaknesses, opportunities and threats of further development and development for the research strategy of flax in the Lviv region.

Постановка проблеми. У Львівській області сільське господарство є пріоритетною галуззю економіки, яка забезпечує продуктами життєдіяльності потреби області, а підвищення ефективності аграрного виробництва — поліпшення матеріального добробуту населення та здійснення соціальних перетворень на селі [2, с. 11]. Галузь льонарства перебуває в стадії занепаду. З кожним роком площі посівів льону у Львівській області скорочуються, льонозаводи банкрутують. Підвищення ефективності виробництва лляної продукції є однією з найважливіших економічних проблем сьогодення, вирішення якої значною мірою залежить від стану використання природного, виробничого, науково-технічного та трудового потенціалу. Тому, для керівників і власників льонопереробних підприємств важливою є розробка стратегії розвитку їх діяльності на довгострокову перспективу. Актуальним стає оцінка сучасного стану галузі льонарства у Львівській області, визначення на основі SWOT-аналізу її сильних та слабких сторін, а також можливостей та загроз подальшого розвитку та розробка за результатами досліджень стратегії розвитку льонарства у Львівській області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційно-економічні питання сучасного стану і підвищення ефективності льонарської галузі розглядаються в наукових працях О.В. Гури, І.П. Карпця, Т.М. Слесар, Н.В. Вождай, А.В. Проценко, Г.М. Завадських, І.О. Дудли, А.М. Коробки, М. В. Шарко, І.А. Сисоєнко, Є.О. Маслокова, А.В. Назарової, А.Ф. Скорченка, М.К. Циганка, О.М. Шпичака та інших. Так, Слесар_Т.М. у статті «Механізми регулювання ринку льону» [9, с. 148] розкриває проблеми розвитку галузі льонарства в умовах ринку. На основі державних програм зроблені пропозиції по становленню та подальшому розвитку льонарства, як національної галузі-лідера. Вождай Н.В., Проценко А.В. у статті «Сучасний стан формування ринку льонопродукції на Житомирщині» [1, с. 211] вивчено кон'юнктура ринку льонопродукції, визначено питому вагу та ціни реалізації льоноволокна по каналах продажу, проаналізована економічна ефективність виробництва льону-довгунця з державною дотацією та без неї, висвітлені основні проблеми з метою відпрацювання шляхів виходу цієї галузі з кризового стану. В статті Завадських Г.М. «Сучасний стан і проблеми розвитку галузі льонарства в Україні» [6, с. 170] проаналізовано сучасний стан галузі льонарства в Україні, зазначені основні проблеми її розвитку, досліджено економічну ефективність виробництва льону в Україні та запропоновані шляхи її підвищення. Дудла І.О., Коробка А.М. у статті «Стан та проблеми розвитку льонарства як перспективної галузі АПК України» [4] проаналізовано розвиток льонарства на Чернігівщині. Відзначені наступні проблеми в розвитку льонарства, як перспективної аграрної галузі: недостатня, порівняно з країнами з ринковою економікою, державна підтримка сільського господарства; відсутність робочої сили в зв'язку з міграцією сільського населення та непривабливість заробітних плат у льонарстві порівняно з іншими сферами працевлаштування; замала кількість діючих підприємств з переробки льоноволокна, що створює перешкоди для підвищення розвитку льонарства; нестабільний внутрішній та зовнішній ринки. Дудла І.О., Коробка А.М. у статті «Сучасний стан та

SWOT-АНАЛІЗ ГАЛУЗІ ЛЬОНАРСТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

концептуальні засади розвитку льонарського підкомплексу Чернігівського регіону» [5, с. 47] досліджують стан галузі льонарства в Чернігівському регіоні. Визначено періоди спаду та піднесення галузі, а також проблеми, що призвели до її занепаду. Запропоновано комплексний метод переробки продукції льону-довгунцю. Представлено економічно перспективний метод первинної обробки льону-довгунця. Відзначено актуальні проблеми галузі для подальшого її розвитку. В статті Чухліб А. «Особливості оцінки ефективності використання льоносировини» [13, с. 31] розглянуто особливості оцінки ефективності використання льоносировини на льонопереробних підприємствах України, обґрунтовано методичні підходи для визначення ефективності використання льоносировини. Обґрунтовано, що відродження галузі льонарства та підприємств первинної переробки льоносировини потребує комплексного підходу до поетапного впровадження заходів, спрямованих на реформування діючих організаційних форм господарювання та розвиток інтеграційних процесів та кооперації структур, що сприятимуть ефективній взаємодії всіх учасників технологічного ланцюгу - від вирощування до виробництва кінцевої продукції з льону для задоволення потреб споживачів; техніко - технологічне переоснащення підприємств з виробництва і первинної переробки льону; вирішення проблеми ефективної державної підтримки товаровиробників льону. У статті Шарко М. В., Сисоєнко І. А. «Аналіз основних економічних показників діяльності підприємств льонопереробної галузі України» [14, с. 43] дана загальна характеристика стану підприємств льонарської галузі України на сучасному етапі. Проведено аналіз стану підприємств первинної переробки льону та економічних показників їх розвитку. Наведена суть подальшого вирішення проблеми стабілізації виробництва та переробки льонопродукції, що лежить саме в площині ставлення держави до розвитку галузей та її впливу на формування ринку волокна, а саме: надання реальної адресної підтримки льоносіючим господарствам, створення умов для розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі

льоновиробництва. Однак питання подальшого стратегічного розвитку льонарської галузі як цілісної організаційно-економічної системи, обґрунтування і практичного застосування механізму організаційно-економічного поєднання інтересів підприємств суміжних галузей для досягнення стратегічних завдань льонарства в умовах конкурентного ринку потребують поглиблених наукових досліджень.

Постановка завдання. Завданням статті є оцінка сучасного стану галузі льонарства у Львівській області; визначення на основі SWOT-аналізу її сильних та слабких сторін галузі льонарства; виявлення можливостей та загроз подальшого розвитку галузі льонарства; розробка за результатами досліджень стратегії розвитку льонарства у Львівській області.

Виклад основного матеріалу. У процесі господарської діяльності підприємств галузі в умовах конкурентної боротьби підприємства мають забезпечувати сталий баланс обміну із зовнішнім середовищем. Щоб отримати оцінку можливостей підприємства та ситуації в галузі льонарства використаємо SWOT-аналіз. SWOT—аналіз допоможе визначити сильні і слабкі сторони галузі льонарства у Львівській області, а також можливості і загрози, що пливають на них із зовнішнього середовища. SWOT-аналіз містить такі складові: 1. Сильні сторони (Strengths) — переваги організації; 2. Слабкі сторони (Weaknesses) — недоліки організації; 3. Можливості (Opportunities) — фактори зовнішнього середовища, використання яких створить переваги організації на ринку; 4. Загрози (Threats) — фактори, які можуть потенційно погіршити стан підприємства на ринку [3]. SWOT-аналіз є важливою діагностичною процедурою, своєрідною бізнес-технологією, яка містить оцінку стану підприємства, незадіяних ресурсів і загроз діяльності підприємства. Такий аналіз — винятково ефективний, доступний, дешевий спосіб оцінки стану проблемної й управлінської ситуації підприємства [7]. Так, застосування технології SWOT-аналізу маркетинговою службою при оцінці основних конкурентів створює прекрасні передумови для розробки тактики конкурентної боротьби й забезпечення конкурентних переваг.

SWOT-АНАЛІЗ ГАЛУЗІ ЛЬОНАРСТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На підставі проведеного аналізу (табл. 1, 2) можна визнати, що основними сильними сторонами льонарства Львівської області є оптимальні природно-кліматичні умови Львівщини, а особливо її рівнинних районів, характеризується помірним не жарким літом з достатньою кількістю опадів, як найкраще підходять для вирощування льону, які поряд із наявністю в області дерново-підзолистих, дерново-карбонатних та суглинистих ґрунтів, на яких добре росте льон, складають четвертину позитивної оцінки внутрішнього середовища. Безперечно з позитивної сторони характеризує стан льонарства у Львівській області позитивні фінансові результати вирощування льону в Старосамбірському районі протягом 2005-2010 років, які в першу чергу характеризувалися меншими порівняно із іншими льоносіючими районами області витратами, та найголовніше стабільно високою ціною як на насіння так і на волокно [8].

Таблиця 1

SWOT-аналіз внутрішнього середовища галузі льонарства у Львівській області

Чинники	Вага	Оцінка	Добуток
Внутрішнє середовище			
Сильні сторони (Б)			
1. Оптимальні природно—кліматичні умови	0,2	4	0,8
2. Наявність ґрунтів відповідної якості	0,2	5	1,0
3. Сталий попит на продукцію на зовнішньому та внутрішньому ринках	0,2	4	0,8
4. Здатність конкурувати на світовому ринку	0,15	3	0,45
5. Високий рівень інвестиційної привабливості області та галузі	0,15	4	0,6
6. Наявність підприємства первинної переробки льону — ВАТ "Льонокомбінат "Старосамбірський	0,25	5	1,25
Сума			4,9
Слабкі сторони (Л)			
1. Застарілий машинно-тракторний парк, значний знос основних фондів, що використовуються у виробничому процесі	0,2	4	0,8
2. Нестача власних обігових коштів у сільськогосподарських підприємствах	0,2	5	1,0
3. Масова збитковість сільськогосподарських підприємств, що є виробниками льоносировини	0,15	3	0,45
4. Залежність льонарської галузі від державної підтримки	0,2	5	1,0
5. Недостатня кількість сучасних технологій	0,15	3	0,45
6. Висока трудомісткість льоновиробництва	0,15	3	0,45
7. Чутливість до політичної ситуації в країні	0,15	4	0,6
Сума			4,75

SWOT-аналіз зовнішнього середовища галузі льонарства у Львівській області

Зовнішнє середовище			
Можливості (О)			
1. Зростаючий попит на льоноволокно	0,2	5	1,0
2. Можливість розширення посівних площ	0,2	5	1,0
3. Впровадження дієвого механізму дотування галузі	0,2	5	1,0
4. Залучення стратегічного інвестора в галузь переробки льону	0,2	4	0,8
5. Збереження зайнятих позицій на ринку	0,15	4	0,6
6. Постійне зростання цін на світовому ринку льоноволокна та продуктів його переробки	0,2	4	0,8
7. Вихід на російський та китайський ринок	0,1	3	0,3
Сума			5,5
Загрози (Т)			
1. Зростання податків	0,15	3	0,45
2. Банкрутство підприємств через брак лляної сировини	0,1	3	0,3
3. Залежність від врожайності та природно-кліматичних умов	0,15	3	0,45
4. Значні інвестиції в дану галузь в сусідніх областях України	0,2	4	0,8
5. Відсутність постачальників льносіровини через кризу	0,2	4	0,8
6. Неврегульоване законодавство	0,15	3	0,45
7. Соціально—політична нестабільність	0,15	3	0,45
Сума			3,7

Як чинник фінансового успіху слід відмітити також відсутність давальницьких схем, а чіткі ринкові взаємовідносини між суб'єктами господарювання в даній галузі. Нарощування обсягів виробництва льону у Львівській області, спричинено, перш за все, розташуванням на території Старосамбірського району ВАТ "Льонокомбінат "Старосамбірський", що з сильної сторони характеризує галузь льонарства Львівської області. Але є й негативні аспекти. Через брак льносіровини ВАТ „Кам'янка-Бузький льонозавод" став банкрутом та 30 квітня 2010 року Загальні Збори акціонерів прийняли рішення про припинення діяльності ВАТ "Кам'янка-Бузький льонозавод" шляхом його ліквідації.

ВАТ "Льонокомбінат "Старосамбірський" — на сьогоднішній день — єдиний льонозавод у Львівській області. Оскільки внаслідок занепаду галузі різко знизилась зацікавленість сільськогосподарських підприємств у вирощуванні льону, то ВАТ "Льонокомбінат "Старосамбірський" проблему забезпечення сировиною вирішує шляхом самостійного вирощування даної культури на власних та орендованих землях. Льонозавод має великі потужності

SWOT-АНАЛІЗ ГАЛУЗІ ЛЬОНАРСТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

й останніми роками не використовує усі свої можливості через брак льоносировини. Даний чинник має високу оцінку.

Серед сильних сторін слід відмітити високий рівень інвестиційної привабливості Львівської області, який входить до числа регіонів із високою інвестиційною привабливістю та поступається за даним показником лише індустріальним регіонам сходу та м. Києву [11, с. 27]. Високий рівень соціально-економічного розвитку Львівщини, зумовлений сприятливою демографічною ситуацією, хоча сільське населення регіону переважно працює за кордоном, але зацікавлене у праці пов'язаній із сільським господарством загалом та льонарстві зокрема, а льонарство як відомо є трудомісткою галуззю. Сприяє розвитку і наявність ринкової та транспортної інфраструктури та наближеність Львівської області до кордону з ЄС. В аграрному секторі Львівщини вже працює декілька підприємств з іноземними інвестиціями, які займаються зерновиробництвом, ріпаківництвом, картоплярством, а окремі з них у 2009 році сіяли льон-довгунець [10, с. 112]. Перешкодою для залучення іноземних інвестицій в галузь, на наш погляд, є роздрібненість землевласників Львівської області та високій конкуренції щодо землекористування.

Серед чинників, які безпосередньо впливають на розвиток льонарства, є наявність установ, які б займались питаннями насінництва та механізації галузі, які є дуже актуальними. З цих позицій, слід відмітити, що у Львівській області функціонує Інститут землеробства і тваринництва західного регіону НААН, спеціалісти якого проводять селекційну роботу в льонарстві та в умовах відсутності льононасіневих станцій займаються вирощуванням суперелітного, елітного та репродукційного насіння. Згадана наукова установа наряду із районованим, популярним у радянські часи сортом Могилівський-2, вивела та зареєструвала сорт льону-довгунцю Каменярь [7, с. 37]. Проблемами механізації льонарства займається Львівська зональна МВС, яка разом із Луцьким державним технічним університетом розробила та випробувала льонозбиральний комбайн ЛК—4У, який може замінити російські комбайни

ЛК-4А та ЛК-4Т. Щоб скоротити витрати палива та електроенергії у Львівській МВС розроблена система машин, яка включає сепаратор льоновороха СЛ-2,5, енергозощадну сушарку СЕЛ-1,0.

Машинно-тракторний парк галузі льонарства у Львівській області надто застарілий та зношений. Крім того, останнім часом, значна частина техніки для збирання та первинної переробки льону-довгунцю була викуплена підприємствами Житомирської області. Не сприяє розвитку льонарства і застаріла техніка для переробки льону, яка дозволяє переробляти тресту лише №1,25, а з найякіснішої льонотрести №2 неможливо взяти все те довге волокно, оскільки переробні машини його рвуть, і воно, відповідно, переходить у розряд дешевшого, коротшого.

Безумовно слабкою стороною, яка гальмує розвиток льонарства Львівської області, є висока трудомісткість вирощування льону-довгунцю, так затрати праці на виробництво 1 ц льоноволокна в 7-8 разів перевищує затрати на виробництво 1 ц зерна. Негативна дія даного чинника підсилюється ще й відсутністю виробництва в Україні спеціалізованих машин, необхідних для збиральних та післязбиральних операцій.

Серед слабких сторін галузі льонарства Львівської області, слід особливу увагу звернути на нестачу власних обігових коштів сільськогосподарських підприємств та масову збитковість сільськогосподарських підприємств, що є виробниками льоносировини. Також слід наголосити на питомій залежності від державної підтримки та чутливості до політичної ситуації в країні.

Що стосується можливостей, які можуть спричинити подальший розвиток льонарства Львівської області, зростаючий попит на льоноволокно, дає як львівським так і іншим вітчизняним льонувиробникам хороший шанс вийти на світовий ринок. Так, китайці готові купувати українське волокно, яке характеризується хорошою якістю у необмеженій кількості. З цієї точки зору, хорошим прикладом може стати досвід російських льонувиробників, які

SWOT-АНАЛІЗ ГАЛУЗІ ЛЬОНАРСТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

об'єднавшись, мають у Китаї своїх представників та свої склади із продукцією та відправляють волокно великими партіями, за які китайці платять у півтора рази більше ніж за дрібні поставки.

Можливість розширення посівних площ у Львівській області є визначним чинником у перспективному розвитку галузі льонарства.

Значним стимулом, щодо розвитку льонарства може стати впровадження дієвого механізму дотування галузі сільськогосподарських підприємств, які займаються вирощуванням льону-довгунцю. Така дотація з розрахунку на 1 га посіву, по-перше зацікавить сільськогосподарських товаровиробників засівати площі льоном, збільшить обсяги виробництва льонотрести та льоноволокна, а по-друге, підвищить ефективність ведення сільського господарства в цілому.

Якщо керівники Львівської області зможуть знайти перспективного інвестора, щоб запрацювала Самбірська ткацька фабрика та декілька льонопереробних заводів на півночі області, то це, безперечно, призведе до нарощування обсягів виробництва, а з тим і збільшення частки області на ринку продукції льонарства. Окрім того, залучення інвестора означатиме впровадження нових інноваційних способів переробки льону, які покращать його якість а з тим і ціну, а також застосування інтенсивних технологій вирощування льону-довгунцю, які підвищать його урожайність та якість льонотрести.

Щодо загроз, які стосуються розвитку льонарства, то серед них найвагомішими є можливе зростання податків, соціально-політична нестабільність країни та нестабільність вітчизняного законодавства, яке регулює господарські процеси як у галузі зокрема, так і в країні в цілому. Сюди слід віднести велику кількість нормативно-правових актів, які в більшості випадків суперечать одні одним, нестабільність податкового, митного законодавства тощо.

Зі вступом України до СОТ виникла ще одна загроза пов'язана із підвищенням стандартів щодо якості продукції, однак оскільки основна

продукція здебільшого орієнтувалася на закордонного споживача, то вимоги до її якості завжди були високими. Можливе банкрутство підприємств через брак лляної сировини є значним загрозливим фактором для галузі льонарства. Так, за останні роки через брак сировини закрилося декілька заводів по виробництву льонопродукції. Також, загрозливим чинником є залежність від врожайності, природно-кліматичних умов та зменшенням та відсутністю постачальників льоносировини.

Висновки. Галузь льонарства у Львівській області перебуває в непоганому стані, оскільки її внутрішнє середовище характеризується переважанням сильних сторін над слабкими. Хоча ситуація є нестабільною, але можливості щодо розвитку льонарства Львівщини переважають загрози.

Подальші перспективи розвитку льонарства Львівщини пов'язані із застосуванням стратегії вибіркового розвитку, оптимальних витрат, та диверсифікації. В даній галузі в основі стратегії розвитку продукції є використання нових технологій, а також використання високоврожайних та стійких сортів льону. Серед основних тез конкурентної стратегії розвитку льонарства є оновлення машино-тракторного парку, купівля нових високоефективних льонозбиральних машин за рахунок коштів інвестора; збільшення частки на ринку льону, беручи до уваги зростаючий попит на продукцію із льону; підвищення зацікавленості льоно виробників у вирощування льону, шляхом впровадження механізму державного регулювання галузі.

Література

1. Вождай Н.В., Проценко А.В. Сучасний стан формування ринку льонопродукції на Житомирщині // Вісник Державного вищого навчального закладу "Державний агроєкологічний ун-т". - №1(22). - 2008. - С .211-217
2. Гаврилюк М.М., Саламатенко В.Н., Чехов А.В., Федорчук М.І. Олійні культури в Україні: Навч. посіб. / За ред. Саламатенко В.Н. — 2—ге вид., переробл. і допов. — К.: Основа, 2008. —420 с.

SWOT-АНАЛІЗ ГАЛУЗІ ЛЬОНАРСТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3. Дмитренко О.М. Види стратегії та особливості її реалізації в сільськогосподарських підприємствах / О. М. Дмитренко. — Економіка АПК, 2010. — № 2. — С. 121—125.
4. Дудла І.О., Коробка А.М. Стан та проблеми розвитку льонарства як перспективної галузі АПК України // V Научно-практическая Интернет-конференция "АЛЪЯНС НАУК: УЧЕНЫЙ – УЧЕНОМУ" (25-26 февраля 2010 года). Режим доступу: http://www.confcontact.com/2010alyans/2010_alyans_es.php
5. Дудла І.О., Коробка А.М. Сучасний стан та концептуальні засади розвитку льонарського підкомплексу Чернігівського регіону // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. "Технічні науки", - №42, - 2010. - С. 47-51.
6. Завадських Г. М. Сучасний стан і проблеми розвитку галузі льонарства в Україні // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / за ред. В. А. Рульєва. - Мелітополь, 2010. - № 10. - С. 170-174.
7. Липчук В.В. Маркетинговий аналіз: /В. В. Липчук, І. Б. Яців, Б. М. Гошко, О. Й. Гошко/ Навч. посібник. — К.: Академвидав, 2008. — 216с.
8. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Львівської області у 2010 році: стат. бюлетень / [уклад. Л. Р. Шалай]. — Львів : Головне управління статистики у Львівській області, 2011. — 30 с.
9. Слесар_Т.М. Механізми регулювання ринку льону // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2011. -№168. ч. 2. – С. 148-152.
10. Статистичний щорічник "Сільське господарство Львівської області" за 2010 рік / Головне управління статистики у Львівській області. — Львів, 2011.—224с.

11. Тринько Р.І. Діагностика інвестиційних процесів в аграрній сфері: теорія, методика, практика / Р. І. Тринько, Н. І. Біляк./ Монографія. — Львів, 2006. — 230с.
12. Чурсіна Л.А. Основи фундаментальних досліджень комплексної переробки луб'яних культур. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.А. Чурсіна, К.М. Клевцов, Є.О. Калінський. — Херсон: ВКФ "СТАР" ЛТД, 2009. — 172с.
13. Чухліб А. Особливості оцінки ефективності використання льоносировини // Ефективна економіка. - № 12, - 2012. – С. 31-34.
14. Шарко М. В., Сисоєнко І. А. Аналіз основних економічних показників діяльності підприємств льонопереробної галузі України // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: "Економічні науки". - №4. – 2009. – С.43-47.